

הגמרא ממשיכה לעסוק בדיני ברכת כהנים. לאחר מכן הגמרא עוברת לנושא נוסף, מה העם אומר בשעה ששליח הציבור בחזרת הש"ץ מגיע למודים, וכך לשון הגמרא (שם מ.):

בזמן ששליח צבור אומר מודים, **העם מה הם אומרים?** אמר רב: מודים אנחנו לך ה' אלהינו על שאנו מודים לך. ושמואל אמר: אלהי כל בשר על שאנו מודים לך. רבי סימאי אומר: יוצרנו יוצר בראשית על שאנו מודים לך. נהרדעי אמרי משמיה דרבי סימאי: ברכות והודאות לשמך הגדול על שהחיייתנו וקיימתנו על שאנו מודים לך. רב אחא בר יעקב מסיים בה הכי: כן תחיינו ותחננו, ותקבצנו ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך, לשמור חוקיך ולעשות רצונך בלבב שלם, על שאנו מודים לך. אמר רב פפא: הילכך נימרינהו לכולהו.

כלומר, כל הציבור אומר מודים כל אחד בפיו. אך אין אומרים מה שהשליח ציבור אומר, אלא כל אחד מהאמוראים אמר נוסח אחר. רב פפא איחד את כל הנוסחים ל"מודים דרבנן" (עיי' ב"י סי' קכז).

יש לעיין מה המקור של אותה תופעה? ומדוע שלח הציבור אינו מוציא ידי חובה את שאר העם? עוד יש לעיין במהות הקשר בין ברכת כהנים לברכת מודים?

נראה בצורה פשוטה שהקשר בין הברכות מתחיל בברכת הכהנים, הגמרא מביאה שגם בברכת הכהנים יש שסברו שהעם אומרים פסוקים תוך כדי (לט:):

בזמן שהכהנים מברכים את **העם, מה הן אומרים?** אמר ר' זירא אמר רב חסדא: ברכו ה' מלאכיו גבורי כח וגו', ברכו ה' כל צבאיו משרתיו עושי רצונו, ברכו ה' כל מעשיו בכל מקומות ממשלתו ברכי נפשי את ה'.

העם תוך כדי ברכת כהנים אומר גם שלושה פסוקים כנגד ברכת הכהנים, ובטעם הדבר ביאר רש"י כך (ד"ה העם):

שיראו מסבירי פנים ומודים לפניו על ברכותיו להראות שהן נוחות להן.

העם צריכים להסביר פנים, ולהודות לפני ה' על הברכה, משום שההודאה מראה את הרצון לקבלה. נראה לענ"ד שרש"י כבר רומז, על הברכה הבאה שהעם אומר בה דברו. משום שהדגיש "**ומודים** לפני על ברכותיו".

הק' אורה, מבאר את סוד ג' הפסוקים שאומר העם א. ברכו מלאכיו. ב. ברכו צבאיו. ג. ברכו כל מעשיו (ד"ה העם):

ובזה נבא אל ביאור המקראות אלו שהעם עונים ברכו ה' מלאכיו. ברכו ה' כל צבאיו. ברכו ה' כל מעשיו. וכולם יברכו את ה'. לעומת קבלת ברכתם העליונה. מלאכיו הם נושאי כסא הכבוד, והם מקבלים ברכה העליונה בתמידות באין מסך מבדיל. ברכו ה' כל צבאיו כו' הם צבא מעלה. כי גם הם יקבלו אור עליון בהארת פני מלך ית'. ברכו ה' כל מעשיו כו'. היא הברכה הראשונה השפעת טובו בכל מעשיו וברואיו. **וברכות אלו מכוונים המה כנגד ג' עולמות בריאה יצירה עשיה.**

ג' הפסוקים שאומר העם מכוון כנגד ג' עולמות: א. בריאה (מלאכיו). ב. יצירה (צבאיו). ג. עשייה (כל מעשיו). נראה לענ"ד שגם בתוך מודים דרבנן רמזים ג' העולמות הללו, וכך מבאר אותם הק' אורה (ד"ה רב):

שמואל מוסיף אלהי כל בשר. כי תכלית **בריאת** כל בשר הוא בשביל ישראל **שנבראו** להודות לשמו ית'. ר' סימאי אמר **יוצרו** בראשית. כי תכלית כל **היצירה** היה בשביל עמו ישראל המודים לשמו. **ונעשה** רצונו בלבב שלם. אז תהיה ההודאה בשלימות.

כלומר, בתחילה ההודאה היא על **בריאת** כל בשר, לאחר מכן היא על **היצירה**, ולבסוף על השמירה **ועשיית** המצוות.

נראה לענ"ד שמשמעות הדברים עמוקה מאוד. האדם יכול להתברך בהמון בברכות, אך אם לא יעשה עצמו **כלי לקבל את השפע** אזי אין הברכות יכולות כלל לחול. הכהנים מברכים את העם, אך העם מצדם צריכים להבין שהברכה הזו משפיעה על כל העולמות. ואם לא יבינו אזי איך הברכה תחול ללא כלים, לכן העם חייבים ליצור את הכלי, והברכה תחול על כל העולמות.

כך גם יש להבין את ברכת מודים, מבאר האבודרהם שאין שליח למודים כי "אם יקבל על ידי שליח אינה קבלה גמורה" כלשונו. לכן שליח הציבור אינו יכול להוציא ידי חובה את העם באמירת המודים, כי כל אחד צריך להודות בפיו כהכרה בשפע האלוהי. וע"י אותה הכרה נזכה להשפיע את השפע האלוהי גם לכל העולמות הנרמזות בתפילת מודים דרבנן.

מובא בירושלמי שהיו אומרים את מודים דרבנן בארץ ישראל, אך בבבל לא הכירו את התפילה, וכך מסיק העלי תמר (ברכות פ"א ה"ה):

משמע לכאורה שבבבל לא היו אומרים כלל מודים דרבנן. וקשה דהא מפורש בסוטה (מ.) שרב ושמואל אמרו לה! וכן אינך אמוראי ואיך נעלם הדבר הזה מרבי אסי תלמידים הגדול של רב ושמואל בבבל? וצ"ל שבזמנו של רב אסי רק יחידים אמרוהו בבבל אבל הצבור בכללו לא היו נוהגים לאמרו כמו בא"י ומפני כן לא עמדו על הדבר **ונראה שמודים דרבנן מקורו בא"י.**

אמירת מודים דרבנן כציבור התחילה בארץ הקודש, אולי הדבר נלמד מברכת הכהנים שמקורה גם בארץ הקודש מבית המקדש. הכנת הכלי לקבל את שפע הברכה, והדבר יכול להיעשות רק ע"י ההודאה בברכות ('מודים לפני בברכותיו' כלשון רש"י).